

- of 1-11 grades of secondary schools of Ukraine] (*Decree No. 124*, October 31). Retrieved from <http://mon.gov.ua/ua/activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights-protection/196/6561/>.
6. Shagay N. M. (2007). *Pedagogichni umovi moralnogo vihovannya uchniv pochatkovih klasiv u pozashkolnih navchalnih zakladah* [Pedagogical conditions of moral education of junior pupils in the extra-curriculum educational establishments]. (Dissertation Abstract. Rivne).

Стаття надійшла до редакції 15.04.2015

Н. В. Дупак

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті аналізуються складові професійної компетентності сучасного педагога, зокрема готовність до здійснення інноваційної діяльності;

Розглядаються теоретичні засади реалізації освітніх інновацій у вищих педагогічних навчальних закладах України. Розглянуто принципи інноваційної діяльності педагога в умовах мінливої освітньої системи, його особистісні та професійні якості, визначені критерії та показники готовності педагога до здійснення інноваційної діяльності. Проаналізований обсяг принципів навчання професійних педагогів окреслює перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Ключові слова: освітні інновації, підготовка вчителів, система вищої педагогічної освіти, інноваційні підходи, професійна компетентність педагога.

Постановка проблеми. Донедавна безумовним орієнтиром освіти було формування знань, умінь, навичок. Тепер освіта усе більше орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особистість, які спрямовані на саморозвиток, самоосвіту, забезпечують готовність особистості до реалізації власної індивідуальності в умовах мінливого суспільства. Парадигма особистісно-орієнтованого підходу до проектування цілей, змісту й технологій освіти є сьогодні методологічним підґрунтям побудови концепцій і програм її модернізації.

Отже, змінюються цілі професійної освіти педагогів. Сучасний освітній процес у педагогічному ВНЗ повинен орієнтуватися на

розв'язання завдань, пов'язаних не тільки з удосконаленням змісту й методики дисципліни, що викладається, але й на індивідуально-професійний розвиток педагогів. Цілі професійної освіти актуалізують необхідність модернізації всіх систем професійної освіти у напрямі підготовки педагогів, здатних творчо проектувати освітній процес, створювати авторські розробки, здійснювати інноваційну діяльність.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Модернізація системи вищої освіти України визначила цілу низку проблем і пошуків шляхів підвищення соціальної активності та готовності кожного педагога до інноваційної діяльності. Саме тому стратегічним напрямом розвитку вищої педагогічної освіти та освіти в цілому є підготовка інтелектуальних, творчих, готових до реалізації інновацій професійних кадрів. Такий підхід характеризує напрям руху суспільства в цілому [4].

Оптимізована система забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної освіти з урахуванням досвіду зарубіжних країн вже представлена у законах України: «Про освіту» (1996 р.), «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про вищу освіту» (2002 р.); «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.) та інших важливих документах [5].

Аналіз наукових джерел дозволив нам встановити, що теоретичному обґрунтуванню освітніх інновацій присвячені роботи С. Шацького, А. Макаренка, К. Ушинського, В. Сухомлинського та інших педагогів, сучасні праці з історії та філософії освіти. Проблема інноваційної діяльності у навчально-виховному процесі займаються вітчизняні науковці: І. Бех, І. Богданова, В. Бондар, І. Дичківська, О. Козлова, О. Савченко, В. Сагарда, В. Химинець, О. Хомерікі, О. Цокур, Н. Шиян, О. Попова та ін.

Філософському осмисленню педагогічних інновацій присвячено напрацювання вітчизняних (В. Андрущенко, І. Зязюн, Б. Корольов, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, М. Окса та ін.) та зарубіжних (К. Ангеловські, Дж. Бассет, Н. Батлер, Б. Вульфсон, М. Кларін, В. Келлі, Е. Кох, Є. Ляска, Е. Роджерс, Г. Селевко, В. Сластьонін, Н. Юсуфбекова та ін.) дослідників.

Для реалізації освітніх інновацій у практиці сучасного ВНЗ необхідно розробити теоретичні та технологічні засади у напрямку гуманізації вищої педагогічної освіти з урахуванням компетентнісного підходу [1, с.159].

Мета статті. Метою статті є розгляд складових професійної компетентності майбутнього вчителя, зокрема готовності до здійснення інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний процес включає три складові, а саме: створення, освоєння та застосування нововведень.

Це діяльнісно-управлінська категорія, яка констатує, що змінювати, як змінювати, хто має робити зміни, для чого проводити зміни і як визначити їх оптимальність та ефективність. Можна виділити такі критерії інновацій: діяльнісний та системний характер, ефективність, неперервність інноваційної діяльності та пошуковий характер діяльності педагогів [3, с.119].

Будь-яка інновація покликана забезпечити ефективність освітнього процесу. Це дає підстави вважати, що інноваційний освітній процес – це освітній процес, у рамках якого здійснюється мінімально необхідна сукупність інновацій, яка дає змогу значно підвищити його ефективність [6].

До теоретичних засад реалізації освітніх інновацій у підготовці майбутніх учителів ми відносимо методологічний (філософський), теоретичний (психолого-педагогічний), методичний, технологічний та управлінський підходи.

Вища педагогічна освіта має бути орієнтована на розвиток у майбутнього вчителя, з одного боку, готовності до швидкого оновлення інформації, швидких змін та діяльності у нових, непередбачуваних умовах, а з іншого – на розвиток творчих здібностей та бажання самостійно обирати траєкторію індивідуального розвитку та вдосконалення. А тому ми вважаємо, що реалізація проблеми творчого розвитку особистості на засадах інноваційності передбачає формування у майбутніх педагогів вміння швидко орієнтуватися у потоці інформації.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів до реалізації освітніх інновацій у професійній діяльності буде ефективною, якщо вона забезпечує два взаємопов'язаних завдання: формування готовності до постійного саморозвитку та вміння діяти у мінливому освітньому просторі, з одного боку, та формування готовності майбутнього педагога до сприйняття та запровадження новацій у власну діяльність – з іншого.

Однією з важливих якостей педагога, умовою успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності. Професійна готовність до інноваційної діяльності є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність [7].

Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю зіставлення інноваційних програм із державними програмами виховання й навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Вони вимагають принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. На шляху цих нововведень постають

невідповідність нових типів навчально-виховних закладів вимогам батьків, які в основному орієнтуються на традиційні стандарти навчання й виховання [3].

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не тільки в професійному, але й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної й особистісної готовності до інноваційної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, що передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здібності до творчості й рефлексії [8, с. 39].

Вона є основою активної суспільної й професійно-педагогічної позиції суб'єкта, що спонукає до інноваційної діяльності й сприяє її продуктивності. Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані й з низькою інноваційною компетентністю.

Інноваційна компетентність педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми.

Компонентами інноваційної компетентності педагога є поінформованість щодо інноваційних педагогічних технологій, належне володіння їхнім змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою якістю, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне інтегративне утворення, що охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної компетентності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення педагога.

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога повинна відповідати основним принципам:

1. Принцип інтеграції освіти. Передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства,

орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями.

2. Принцип диференціації й індивідуалізації освіти. Налаштовує на забезпечення умов для повноцінного розвитку здібностей кожного вихованця.

3. Принцип демократизації освіти. Дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленості їхньої взаємодії, участі громадськості в управлінні освітою.

Реалізація цих принципів вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Отже, у структурі професійної компетентності педагога готовність до інноваційної діяльності є показником його здібності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Підготовлений до інноваційної професійної діяльності, педагог володіє такими професійними й особистісними якостями, як:

- усвідомлення змісту й цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- уміння по-новому формулювати освітні цілі дисципліни, певної методики, досягати й оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- здатність вибудувати цілісну освітню програму, що враховувала б індивідуальний підхід до дітей, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, корекції освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;
- здатність бачити індивідуальні здібності дітей й навчати відповідно до їх особливостей;
- уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, тобто забезпечити створення дітьми своїх результатів й, використовуючи інноваційні технології, стимулювати їхній розвиток;
- володіння технологіями, формами й методами інноваційного навчання, що припускає вміння на основі особистого досвіду й мотивів вихованців бути співавтором мети їхньої діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом і помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних для дітей форм рефлексії й самооцінки;

➤ здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття й форми культурного самовираження вихованців;

➤ уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей вихованців;

➤ здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за наступними показниками:

- 1) усвідомлення необхідності впровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;
- 2) інформованість щодо новітніх педагогічних технологій, знання новаторських методик роботи;
- 3) орієнтація на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність;
- 4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом й організацією інноваційної діяльності;
- 5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій і розробки нових.

Таким чином, важливим завданням професійної освіти педагогів стає завдання освоєння ними діяльності, що має інноваційну спрямованість. Надалі, у процесі збагачення професійного досвіду, педагог здобуває такі професійно-особистісні якості, які дозволяють йому ефективно реалізовувати безпосередньо інноваційну діяльність.

Сьогодні, крім предметної підготовки вчителя, важливою складовою частиною є створення психолого-педагогічних умов організації освітнього процесу, орієнтованого на формування, розвиток таких якостей особистості, як самостійність, здатність приймати відповідальні рішення, творчий підхід, уміння безупинно вчитися, здатність до співробітництва, соціальна й професійна відповідальність.

У зв'язку з цим можна виділити наступні принципи навчання професійних педагогів: навчання має бути проблемно орієнтованим; будуватися на досвіді педагогів; бути орієнтованим на здобуття нового досвіду через його безпосередню практичну складову; досвід, отриманий у результаті навчання, має бути корисним для професійної діяльності учнів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, при організації процесу педагогічної професійної освіти сьогодні необхідно створювати умови, орієнтовані на вироблення дидактико-методичних нововведень через процеси безпосередньої включеності педагогів в освоєвану діяльність й особистісної рефлексії над модельованою й освоєваною діяльністю. Одним із провідних завдань стає необхідність переосмислення зв'язку, ролі й місця предметної підготовки в

педагогічній освіті: предметна підготовка повинна стати засобом розвитку учня.

Необхідно створити модель, що задає систему переходу від навчальної діяльності до професійної діяльності, де за допомогою системи форм, методів і засобів навчання створюються предметний і соціальний контексти професійної діяльності; засвоєння абстрактних знань накладаються на професійну діяльність; відбувається поступовий перехід від абстрактних теоретичних моделей до конкретних предметних і межпредметних моделей і в кінцевому підсумку здійснюється перехід від навчання до праці.

Сучасна підготовка педагога до інноваційної діяльності також повинна включати індивідуально-творчу складову. Тільки ставши дослідником, перебудувавши свій професійний досвід у відповідь на актуальні події реальності, учитель здобуває професійну майстерність. Здатність зайняти дослідницьку позицію стосовно своєї практичної діяльності й самого себе як її суб'єкта може служити критерієм у визначенні рівня професійної компетентності вчителя.

Отже, процес підготовки педагога до інноваційної діяльності починається з освоєння ним діяльності інноваційної спрямованості, подальшого розвитку професійної діяльності, збагачення професійної діяльності до рівня професійної майстерності. Такий процес повинен бути пов'язаний зі створенням інноваційного освітнього середовища, орієнтованого на безперервний пошук змісту й методів навчання, на формування інноваційної свідомості й моделі діяльності сучасного педагога.

Список використаних джерел:

1. Алфімов Д. В. Інноваційна освітня система вищої школи: шляхи відродження / Д. Алфімов [текст] // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – К. : Логос, 2000. – С. 158 - 160.
2. Козлова О. Г. Методика інноваційного пошуку вчителя: Навч.-метод. посібник / О. Козлова [текст]. – Суми : ВВП «Мрія - 1» ЛТД, 2003. – 96 с.
3. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин [текст]. – М.: Арена, 2005. – 222 с.
4. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
5. Навроцький О. І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства. Монографія. – Х. : Основа, 2000. – 240 с.
6. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических заведений / В. А. Сластенин, Н. Ф. Исаев, А. Н. Мищенко, Е. Н. Шиянов [текст]. – М.: Школа-Прес, 2003. – 512 с.

7. Попова О. В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в ХХ столітті: автореф. дис. на здобуття ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.01 / О. В. Попова. – Харків : Харків, 2001. – 42 с.
8. Стрілець С. І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі : навч.-метод. посіб. / С. І. Стрілець [текст]. – Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. – 200 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Alfimov D. V. Innovatsiina osvittnia systema vyshchoi shkoly: shliakhy vidrodzhennia / D. Alfimov [tekst] // Pedagogichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy: zb. nauk. pr. / Red. kol. L. I. Danylenko ta in. – K. : Lohos, 2000. – S. 158 - 160.
2. Kozlova O. H. Metodyka innovatsiinoho poshuku vchytelia: Navch.-metod. posibnyk / O. Kozlova [tekst]. – Sumy : VVP «Mriia - 1» LTD, 2003. – 96 s.
3. Klarin M. V. Innovacionnye modeli obuchenija v zarubezhnykh pedagogicheskikh poiskah / M. V. Klarin [tekst]. – M.: Arena, 2005. – 222 s.
4. Kremen V. H. Osvita i nauka Ukrainy: shliakhy modernizatsii (Fakty, rozdumy, perspektyvy) / V. H. Kremen. – K.: Hramota, 2003. – 216 s.
5. Navrotskiy O.I. Vyshcha shkola Ukrainy v umovakh transformatsii suspilstva. Monografii. – Kh. : Osнова, 2000. – 240 s.
6. Pedagogika: Uchebnoe posobie dlja studentov pedagogicheskikh zavedenij / V. A. Slastenin, N. F. Isaev, A. N. Mishhenko, E. N. Shijanov [tekst]. – M.: Shkola-Pres, 2003. – 512 s.
7. Popova O. V. Rozvytok innovatsiinykh protsesiv u sereдnikh zahalnoosvitnikh navchalno-vykhovnykh zakladakh Ukrainy v KhKh stolitti: avtoref. dys. na zdobuttia stupenia dokt. ped. nauk : spets. 13.00.01 / O. V. Popova. – Kharkiv : Kharkiv, 2001. – 42 s.
8. Strilets S. I. Innovatsiini pedagogichni tekhnologii u vyshchii shkoli : navch.-metod. posib. / S. I. Strilets [tekst]. – Chernihiv : ChNPU imeni T. H. Shevchenka, 2012. – 200 s.

Аннотация. В статье анализируются составные профессиональной компетентности современного педагога, в частности готовность к осуществлению инновационной деятельности; рассматриваются теоретические основы реализации образовательных инноваций в высших педагогических учебных заведениях Украины. Рассмотрены принципы инновационной деятельности педагога в условиях меняющейся образовательной системы, его личностные и профессиональные качества, определены критерии и показатели готовности педагога к осуществлению инновационной деятельности.

Проанализированный перечень принципов обучения профессиональных педагогов очерчивает перспективы дальнейших поисков в данном направлении.

Ключевые слова: образовательные инновации, подготовка учителей, система высшего педагогического образования, инновационные подходы, профессиональная компетентность педагога.

Summary. This article is devoted to the problem of analyze the elements of professional competence of the modern teacher, in particular, the willingness to implement innovative activity; the theoretical basis of the implementation of educational innovation in higher educational establishments of Ukraine are regarded. The principles of innovative activity of teacher in a changing educational system, his personal and professional qualities, the criteria and indicators of readiness of the teacher to implement innovation are analyzed. Analyzed list of principles of professional training of teachers, outlines the prospects of further investigation in this direction.

Willingness to innovative activity is an internal quality that creates innovative position of the teacher. As one of the important components of professional competence, it is a prerequisite for effective work of the teacher, to realize its full capability, creative potential. The sources of readiness for innovative activity of teachers are the perspective of personal development, professional orientation, vocational training, education, professional self-determination.

Keywords: educational innovation, teacher training, the system of higher pedagogical education, innovative approaches, the professional competence of the teacher.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2015

Г. П. Кособуцька

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

Анотація. У статті розкрито сутність понять «національне виховання», «національно-патріотичне виховання», «патріотизм»; запропоновано опис змістового наповнення програми, яка містить систему блоків, побудованих на основі формування національно-патріотичних цінностей та якостей; представлено основні структурні компоненти, базові рівні патріотичної вихованості підлітків із характеристикою критеріїв та показників; вмотивовано зв'язок між